

Андрій Яворський

Українська підляська говірка в поезії Юстини Королько: морфологічний рівень

У творах поетеси з Північного Підляшшя (Польща) Юстини Королько проаналізовано особливості підляської говірки на морфологічному рівні, зокрема простежено специфіку формотворення іменників, прикметників, дієслів, відмінності у структурі та відмінюванні займенників, спорадично в оформленні числівників і прислівників. З'ясовано специфіку використання авторкою діалектних елементів.

Ключові слова: підляські говірки, словозміна, архаїзм, інновація, граматична аналогія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ще з 80-х рр., а особливо активно з початку 90-х рр. ХХ ст. газетні, журнальні, згодом інтернет-видання Польщі почали публікувати художні і публіцистичні твори, писані українською підляською говіркою. До числа письменників із Північного Підляшшя, які причетні до спроб піднести рідну говірку до рівня літературної мови, належать Іван та Петро Киризики, Юрій Гаврилюк, Євгенія Жабінська, Софія Сачко, Євгенія Овсянюк-Мартинюк, Ольга Підляшанка, Степан Троць, Ірина Боровик, Марія Сарнацька та ін. Молодше покоління авторів, що продовжують традицію творити літературу українською підляською говіркою, представлене талановитою поетесою Юстиною Королько. Вірші її були публіковані в часописі Союзу українців Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» у 1997 р. [5], у двох числах щорічника «Український літературний провулок» за 2006 р. [4] та 2007 р. [3]. У 2005 р. Ю. Королько за сприяння журналу «Над Бугом і Нарвою» видала збірку поезій «Між золотом і смертю» [2].

Підляський колорит поетичного мовлення Юстини Королько відзначив краєзнавець із Рівного Богдан Столярчук: «Насолоджуюся цілою мелодією цієї мови, яка так щиро леться з відкритої, молоді душі цієї талановитої поетки... Її вірші окутані теплою і ніжною говіркою» [3, с. 33]. У зв'язку з цим у поетичних текстах авторки варто проаналізувати риси українських говірок Північного Підляшшя, зокрема на рівні словозміни.

Мета дослідження – простежити в поезії Юстини Королько морфологічні особливості української підляської говірки. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: а) визначити корпус використаних авторкою діалектних явищ морфологічного рівня; б) систематизувати засвідчені в текстах морфологічні діалектизми і прокоментувати їх із погляду походження; в) простежити місце й функції говіркових елементів у художньому мовленні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Юстина Королько у своїх віршах відтворила чимало морфологічних особливостей рідної підляської говірки. Мабуть, найбільш повно й системно передано локальні особливості субстантивної словозміни. У називному-знахідному відмінках однини відзначено специфіку формотворення іменників середнього роду м'якої групи, які зберігають давнє [1, с. 87] закінчення *-e*: *щастє, здоров'є* [3, с. 22]. У кінці основи перед флексією (так само і в непрямих відмінках) відбито стягнення м'якого подовженого приголосного: *павутієне* [4, с. 118], *насієне* [3, с. 28], *цілованє* [3, с. 20], *ворожиєне* [3, с. 23], *убране* [5, с. 11], *змерканє* [3, с. 21], *в захуд павутієня* [3, с. 39], *на змеркані* [3, с. 24], *питанямі* [3, с. 29], *оглошенях* [3, с. 21], *без перестаня* [3, с. 41], розвиток [с'т'] > [с'ц'] унаслідок прогресивної асиміляції за способом творення: *щасьє* [3, с. 43], *лісьє* [3, с. 24; 4, с. 118; 5, с. 11], *з щасьця* [3, с. 30] тощо. Іменники *сонцє* [3, с. 25; 4, с. 119; 5, с. 11], *місьє* [4, с. 119], *серцє* [4, с. 118] засвідчують збереження м'якої вимови свистячої африкати перед [e], *повітре* [3, с. 22] – депалаталізацію [p'] . В іменникові *іме* [3, с. 44] відбито специфічну рефлексію давнього ненаголошеного *ɣ як [e] або результат вирівнювання за зразком субстантивів середнього роду м'якої групи на *-e*. Серед іменників чоловічого та жіночого родів відмінності супроти літературної мови у формах називного-знахідного відмінків однини виявлено в субстантивах, які в кінці основ засвідчують розвиток [с'т'] > [с'ц'], що збережено й у непрямих відмінках: *гуосьць* [5, с. 11], *скритосьць* [3, с. 21], *куосьць* [3, с. 31; 4, с. 117], *злуосьць* [3, с. 26], *вієчньосьці* [3, с. 34], *старосьцьою* [3, с. 24], *пропасцьою* [3, с. 33] тощо. Іменник *тінь* у підляській говірці має граматичне значення чоловічого роду: *сухі тінь* [3, с. 21], *своуй тінь* [3, с. 28], *в тіньові* [3, с. 22].

Локальні особливості форм родового відмінка однини показано на прикладі іменників чоловічого роду, які засвідчують більшу супроти літературної мови частотність флексії *-а* (*-я*): *перед брамою рая* [3, с. 26], *двери рая* [3, с. 33], *бляском огня* [4, с. 117], *з горизонта* [4, с. 118]; іменників чоловічого та середнього родів м'якої групи, які відбивають ствердіння вібранта [p'] : *до господаря* [4, с. 121], *на днові мора* [3, с. 43]; іменників чоловічого та жіночого родів м'якої групи,

які мають закінчення, що відповідають наголошеним дифтонгічним рефлексам **ѣ*: *мякіш земліє* [3, с. 41], *на порогові душіє* [4, с. 122], *мертви календару дніє* [3, с. 25]; іменників жіночого роду з основами на [г], [к], [х], у яких виявлено розвиток давніх звукосполук **гы*, **кы*, **хы* в [г'і], [к'і], [х'і]: *з дороги* [4, с. 122], *лієвої ноги* [3, с. 28], *пуканьом усмієшкі* [3, с. 43]; іменників жіночого роду III відміни, які зберігають давнє [1, с. 113] закінчення -и: *смерти голоса* [3, с. 21], *до пувночи* [3, с. 25], *завтрашнієї ночи* [3, с. 20].

В орудному відмінку однини іменники жіночого м'якої групи представлені у формах із флексією -ою, що пересена із твердого різновиду відмінювання: *земльою* [3, с. 26], *долоньою* [3, с. 42], *пустиньою*, *за клуньою* [3, 19], *крапльою* [3, с. 39], *кропльою* [4, с. 118]. Таке ж закінчення поширено на відповідні форми іменників III відміни: *кровльою* [3, с. 32; 4, с. 118], *радосьцьою* [4, с. 119], *пропасцьою* [3, с. 33], *перед старосьцьою* [3, с. 24], *перед завісьцьою* [3, с. 34], *перед смертьою* [3, с. 36], *ночою* [3, с. 37]. Іменники чоловічого та середнього родів м'якої групи внаслідок аналогії до форм твердого різновиду отримали флексію -ом: *больом*, *огньом* [3, с. 30], *дньом* [3, с. 31], *пуд місяцьом* [3, с. 19], *куньцьом* [3, с. 20], *перед полудньом* [3, с. 43], *перед скварцьом* [3, с. 117], *щастьом* [3, с. 41], *пуканьом* [3, с. 43], *сонцьом* [3, с. 19], *пуд серцьом* [3, с. 20].

У місцевому відмінку однини в іменниках усіх родів, які в літературній мові мають флексію -і, засвідчено наголошене закінчення, що відповідає дифтонгічному рефлексу **ѣ*: *в головіє* [3, с. 30; 5, с. 11], *по стороніє* [3, с. 33], *в тішиніє* [3, с. 42], *в глибокіє* [4, с. 117], *в тьміє* [3, с. 39], *на століє* [4, с. 121], *в тепліє* [3, с. 41], *в куонціє* [3, с. 26], *на кунціє* [3, с. 24], а вібрант [р] і шиплячі в кінці основи стверділи: *в ночіє* [4, с. 118], *в норіє* [3, с. 45]. В іменниках чоловічого та середнього родів простежено більшу супроти літературної мови частотність флексії -ові, яка виходить далеко за межі іменників-назв істот: *в воздухові*, *в бляскові* [3, с. 26], *на крижові* [3, с. 27], *в сьмієхові* [3, с. 28], *в ротові* [3, с. 29], *на тварові* [3, с. 38], *по образові*, *в туманові* [3, с. 42], *в крикові* [3, с. 20], *по дзвонкові*, *в посьпіхові* [3, с. 21], *по заходові* [3, с. 22], *на плотові*, *в снові* [3, с. 23], *по телефонові* [4, с. 117], *на порогові* [4, с. 122], *в театрові* [4, с. 118], *на луожкові* [5, с. 11], *при сьвітлові* [3, с. 21; 4, с. 119], *в люстрові* [3, с. 30], *на днові* [3, с. 35]. За аналогією це ж закінчення поширилося на відповідні форми іменників м'якого різновиду: *на місяцьові* [3, с. 29], *в огньові* [3, с. 30], *в танцьові* [3, с. 34], *на крайові* [3, с. 35], *в тіньові* [3, с. 22], *в сонцьові* [3, с. 27; 4, с. 122], *по жицьові* [3, с. 31].

У давальному відмінку діалектну специфіку виявляють іменники жіночого роду, які у флексії під наголосом мають дифтонгічний

рефлекс *ѣ: *на злуосьць судьбіє* [3, с. 26]. У формах кличного відмінка простежено результат депалаталізації вібранта [p'] у кінці основи: *мертви календару дніє* [3, с. 25].

В іменниках чоловічого та жіночого родів, які в літературній мові мають флексію *-і*, у формах називного-знахідного відмінків множини під наголосом представлено закінчення, що відповідає дифтонгічному рефлексу *ѣ: *гуліціє* [3, с. 25], *кішеніє* [3, с. 24], *простиніє* [3, с. 22; 4, с. 118], *каменіє* [3, с. 32; 4, с. 120], *дніє* [3, с. 19], *муравліє* [3, с. 20], *пніє*, *паліє* [4, с. 120], причому [p'] та шиплячі перед цією флексією депалаталізовано: *пазуриє* [3, с. 31], *крижіє* [3, с. 33], *ужіє* [3, с. 20]. У ненаголошеній позиції після стверділих шиплячих та вібранта простежено закінчення *-и*: *очи* [3, с. 19; 4, с. 118], *ночи* [3, 43], *стражи* [3, с. 23], *зори* [3, с. 28], *двери* [3, с. 22; 4, с. 119; 5, с. 11]. Натомість в іменниках, які в цій відмінковій позиції в літературній мові мають флексію *-и*, відбито збереження давнього *і: *дієті* [3, с. 22], *люді* [4, с. 121], а також розвиток *гы, *кы, *хы в [г'і], [к'і], [х'і]: *ногі* [3, с. 26; 4, с. 119; 5, с. 11], *дорогі* [3, с. 23; 4, с. 121], *повієкі* [3, с. 2; 4, с. 117], *пташкі* [3, с. 20], *бутелькі* [3, с. 22], *насмієшкі* [4, с. 122], *рієкі* [5, с. 11], *знакі* [3, с. 28], *дотикі* [3, с. 21], *учинкі* [3, с. 22], *поранкі* [3, с. 23], *вовкі* [4, с. 117], *ракі*, *поланкі*, *коти-посідухі* [3, с. 23] тощо. Іменники чоловічого роду, крім того, засвідчені з закінченням *-а*: *ліса* [3, с. 28; 5, с. 11], *города* [3, с. 35], *голоса* [3, с. 21], *вечера* [3, с. 23; 4, с. 117], *кольора* [4, с. 118], *віска* [4, с. 121]. Трапляється структура *люде* [3, с. 36; 4, с. 121].

У формах родового відмінка множини в іменниках чоловічого роду засвідчено флексії, що відбивають різні рефлекси давнього *о в історичному закінченні **-овъ* [1, с. 104], зокрема в наголошеній позиції – дифтонг: *богуов* [3, с. 27], *задуов* [3, с. 28], *крижуов* [3, с. 33], *зо снуов*, *без снуов*, *воротнікуов* [3, с. 36], *без шипуов* [3, с. 42], *з рукавуов* [3, с. 43], *слідуов* [4, с. 119], а в позиції без наголосу – монофтонг [у]: *з тварув* [3, с. 28], *крокув* [3, с. 21], *макув* [3, с. 19], *алфавітув*, *крукув* [3, с. 20], *черевікув* [3, с. 24], *волосув* [3, с. 45], *із манкетув* [4, с. 121]. Флексія *-юв* < **евъ* [1, с. 104] у випадку з *пальцюв* [3, с. 42] ілюструє рефлексію ненаголошеного *е в [у] перед твердим приголосним. Окрім того, за аналогією до форм чоловічого роду флексії *-уов* (*-юов*), *-юв* поширилися на субстантиви середнього та жіночого родів: *з деревуов* [5, с. 11], *од початку питаніюв* [4, с. 120], *простинюов* [3, с. 20], *з долонюв* [3, с. 33], *покручаних долонюв* [3, с. 20], *долоніюв* [3, с. 23]. Іменники ж, які в літературній мові в цій відмінковій позиції мають закінчення *-ей*, у підляській говірці засвідчені у формах, співвідносних із називним відмінком множини: *ясних тієні* [4, с. 122], *нових люді* [3, с. 35], *із поля люді* [3, с. 26], *сон*

з очі [3, с. 27], твоїх плечі [3, с. 19], заказаних двері [3, с. 33], до твоїх двері [3, с. 21], скрипом двері [4, с. 118].

Діалектна специфіка форм орудного відмінка множини пов'язана хіба що зі збереженням у підляській говірці давнього *і після губних: днямі [4, с. 119], усами [4, с. 120], фалями [4, с. 122], стінами [3, с. 21], слідами [3, с. 23], дорогами [3, с. 25], меблями [3, с. 26], над крижамі [3, с. 30], вульканами [3, с. 35], з заходами [3, с. 37], з буднями [3, с. 45], іголками, деревами [5, с. 11] тощо.

У системі формотворення прикметників, дієприкметників та порядкових числівників відзначено збереження нестягнених флексій у жіночому та середньому родах і множині, але тільки в наголошеній позиції: земля сухая [3, с. 28], як дурная [3, с. 35], старое ціловане [3, с. 20], золотое я [3, с. 26]. Натомість у формах чоловічого роду відбито редукцію кінцевого [й]: як живи [3, с. 20], нови час [3, с. 21], квасни смак [3, с. 29], пусти ломот [3, с. 30], руовни оддых [3, с. 31], червони ліес [3, с. 39], біели цв'єт [3, с. 45], біели садок [4, с. 119], ціели сьв'єт [4, с. 117], голуби цв'єт [4, с. 118], чорстви хліб [4, с. 121], рожови цв'єт [5, с. 11], сон забороняни, заспани оддых [3, с. 24], з'єджани час [3, с. 25], несплошани воздух [3, с. 27], злapanи час [3, с. 27], набракняни зельони час [3, с. 33], дев'яти місяць [3, с. 32] тощо, а паралельно й розвиток давніх звукосполук *гы, *кы, *хы в [г'і], [к'і], [х'і]: сухі тінь [3, с. 21], жежкі віетьор [3, с. 24], глибокі сон [3, с. 41], високі вяз [5, с. 11].

Діалектну специфіку форм чоловічого роду простежено також у місцевому відмінку, де засвідчено типову для підляського ареалу видозміну давніх ненаголошених флексій *-омъ > -ум, *-емъ > -юм: в кровавум віночкові [3, с. 32], в кривавум сьмієхові [3, с. 28], в жежкум піскові [3, с. 42], в червонум сонцьові [3, с. 27], в воздушнум пространстві [4, с. 120], в хриплум танцьові [3, с. 34], на запилянум тварові [3, с. 38], в ліетнїюм небі [3, с. 31].

У формах жіночого роду відмінності супроти літературної мови простежено в родовому та місцевому відмінках. У родовому відмінку засвідчено колишню флексію м'якої групи: завтрашней нощі [3, с. 20], наслідок вирівнювання словоформ твердого різновиду за зразком м'якого: ливей ногі [3, с. 28], до четвертей [3, с. 43], а паралельно і вторинне м'якшення задньязыкового перед [е]: солодкєй води [3, с. 28]. У місцевому відмінку відбито закінчення -уой, -уй, що маніфестують різні, в основному залежні від наголосу рефлексії давнього *о: в голубуой глублині [4, с. 117], по сонечнуой дорозі [4, с. 118], по мощнуї каві [3, с. 21], по другуй стороні [3, с. 33].

Відмінності у формах множини можна звести до наявності нестягнених флексій у наголошеній позиції: старій пніе, старій простиніе

[4, с. 120], *риєкі голубії* [5, с. 11], але стягненої флексії *-и* в позиції без наголосу: *кульгави дніє* [3, с. 19], *бієли простиніє* [3, с. 22], *хороши рожови очі* [3, с. 25], *такії хороши* [3, с. 27], *боси ногі* [3, с. 26], *пусти ліса* [5, с. 11], *нови сліди* [3, с. 29], *нови доми* [3, с. 35], *червони ракі* [4, с. 122], *зельони сльози* [3, с. 33], *смутни вечера, заколисани вовкі* [4, с. 117], *стерти голоса* [3, с. 21], *необдумани учинкі* [3, с. 22], *зачаровани стражи* [3, с. 23], *зсохли трави* [3, с. 24], *похіляни крижіє* [3, с. 31], *двери открити* [4, с. 119], *перши ворота* [3, с. 44] тощо, а після задньоязикових та фарингального – *-і*: *дікі муравліє* [3, с. 20], *тіхі сні* [3, с. 22], *тіхі плями* [3, с. 26]; до збереження давнього **i* в закінченнях орудного відмінка: *мутними очима, золотими полями* [3, с. 27], *повними смоли* [3, с. 35], *сосновими іголками* [5, с. 11]; до розвитку **кь, *гы* > [к'і], [г'і] у формах місцевого відмінка: *в тяжких поворотах* [4, с. 117], *на другіх хмарах* [3, с. 21].

Деякі відмінності супроти літературної мови простежено в системі дієслівного формотворення. Функцію показника інфінітива у зв'язку зі збереженням давнього **i* виконує суфікс *-ті*: *сплошити, кляскати* [4, с. 118], *виставати* [4, с. 119], *бити* [4, с. 120], *думати, успієти, бачити, заточити* [4, с. 121], *обідіти, вити, оставіти* [3, с. 22], *вернутись* [3, с. 24], *ждати, воскресати* [3, с. 27], *замерити* [3, с. 37], *признатись* [3, с. 38], *повернути, забити, розтігати* [3, с. 40], *признатись, обернути* [3, с. 42], *прислухатись* [3, с. 43], *курчитись* [3, с. 44], *одбудоватись, чути* [5, с. 11] тощо. Інфінітивні основи, які закінчуються на фарингальний [г], поширені суфіксом *-чи*: *стерегчи* [3, с. 34], *вбієгчи* [4, с. 121]. Специфічне інфінітивне утворення *поможті* [3, с. 24], можливо, відбиває тенденцію до вирівнювання дієслівної основи в базовому варіанті **помогті* за формами теперішнього часу, які мають розвиток [г] > [ж] перед голосними переднього ряду, на зразок *поможеш, помози*.

Збереження давнього **i* відбито не лише в інфінітивному суфіксі, але й у відповідних флексіях різних форм, зокрема в дієсловах II дієвідміни теперішнього та майбутнього часів у 2 особі однини: *пудходіш* [3, с. 20], *дівішся* [3, с. 19], *наступіш* [4, с. 118], *розломіш, поблагословіш* [3, с. 40], *винагородіш* [3, с. 42], *всоліш* [3, с. 23], в 3 особі однини: *пудностіт* [3, с. 41], *щиміт* [3, с. 19], *кіпіт* [3, с. 35; 5, с. 11], *мутіт* [4, с. 120], *виходіт* [3, с. 40], *всходіт* [4, с. 118], *вієсіт, лежит, заходіт, гладіт* [5, с. 11], *родіться* [3, с. 39], *сніться* [3, с. 36], *заскочит, зогришит* [4, с. 118], в 1 особі множини: *просімо* [3, с. 29], *ходімо* [3, с. 36], *вертімо* [3, с. 27], *топімся* [4, с. 122], *злетімось* [4, с. 119]; у всіх дієсловах минулого часу у формах множини: *попались* [3, с. 23], *засдростілі, ошукалі* [3, с. 36], *пілі, стрілялі, пахлі* [3, с. 43], *поплилі, скрипнули, одчинілись* [4, с. 118; 5, с. 11]; у формах 2 особи

однини наказового способу на зразок *поймі* [3, с. 42], *подиді* [3, с. 24], *здимі* [7, с. 32] тощо.

У флексіях 3 особи однини теперішнього та майбутнього часів, окрім збереження **i*, а також у відповідних закінченнях 3 особи множини відзначено тверду вимову кінцевого [т]: *кінім* [3, с. 35; 5, с. 11], *мутім* [4, с. 120], *блудім* [3, с. 28; 5, с. 11], *ходім* [3, с. 36], *вієсіт, лежить, заходім, гладім* [5, с. 11], *заскочит, зогришит* [4, с. 118], *вигінають, сядають, берут, мовчат* [3, с. 19], *кружат, топочут* [3, с. 20], *кричат* [3, с. 22], *вієрат* [3, с. 28], *ростут, трищат, згінають* [3, с. 36], *дрижат, кружат, сскробуют* [4, с. 117], *скануют, будуют, стають, заглядаят* [4, с. 121], *говорат* [5, с. 11], *омиваят, розбіваят, скрипнут* [3, с. 22] тощо. Окрім того, форми 3 особи множини теперішнього часу дієслів II дієвідміни засвідчують збереження пом'якшеної вимови губних у кінці основ: *терпят* [3, с. 27], *скрипят* [3, с. 30], *благословят* [3, с. 43], *ломаються* [3, с. 31], *губяться* [3, с. 38]. За аналогією до цих структур пом'якшену вимову губних поширено й на форми 1 особи однини теперішнього часу: *терплю* [3, с. 26], *любю* [3, с. 19], *стю* [3, с. 36], *дівоюсь* [3, с. 24; 5, с. 11]. Щоправда, паралельно фіксовано й варіанти *люб'ю* [3, с. 25], *сп'ю* [3, с. 37], *голубью* [3, с. 44], де результат ствердіння губних виявлено в епентезі [й], а не [л'], як у літературній мові. Подібного походження й форма *ситъе* [4, с. 118]. У дієсловах, що історично належали до I дієвідміни й мали інфінітивну основу на задньоязиковий, у формах 1 особи однини теперішнього часу відсутні наслідки заступлення задньоязикових шиплячими: *леу* [3, с. 36], *бігу* [3, с. 23; 4, с. 122]. В українській мові такі форми визнано архаїчними [6, с. 175].

Ю. Королько передає також специфіку формотворення займенників у підляській говірці. Займенники I та II осіб однини в давальному-місцевому відмінках мають флексію, що відповідає дифтонгічному рефлексу наголошеного давнього **ě*: *мніє* [3, с. 22; 4, с. 117], *во мніє* [3, с. 20], *тобіє* [3, с. 33], *при тобіє* [3, с. 20]. Варіант *мніє*, окрім того, зберігає зв'язок зі старими, відомими з пам'яток формами *мънн*, *мънн* [1, с. 137]. У III особі відзначено архаїчну [1, с. 152] форму родового-знахідного відмінків предметно-особового займенника жіночого роду *єї < ~h*, пор. *захочеш єї* [3, с. 40], *єї нема* [5, с. 11]. У предметно-особових займенниках, окрім того, відбито збереження давнього **i* у флексії орудного відмінка множини: *їмі* [3, с. 21], відсутність приставного [н] після прийменника у формах непрямих відмінків: *в його* [3, с. 33], *до їх* [3, с. 28], *перед їмі* [3, с. 21], а у словоформі *в юом* «у ньому» [4, с. 120] < *вън ~мь* [1, с. 149] ще й лабіалізований дифтонг на місці давнього **e* в наголошеному закритому складі.

У групі присвійних займенників відмінності супроти літературної мови пов'язані в основному зі специфікою підляскої рефлексії давніх голосних, зокрема *o у формах чоловічого роду *мій, твій, свій: муой чоловієк* [3, с. 25], *муой чоловієче* [3, с. 26], *сон муой* [3, с. 24], *день муой* [4, с. 118], *твуой погляд* [3, с. 41], *свуой тієнь* [3, с. 28], *ě у формах множини *мої, твої, свої: моїє очи* [3, с. 29], *моїє сади* [3, с. 27], *моїє люде* [4, с. 121], *моїє сліди* [3, с. 29], *твоїє тайни* [3, с. 25], *твоїє очи* [3, с. 44], *своїє полапки* [3, с. 23], *e у наголошеному закритому складі у формі місцевого відмінка займенника жіночого роду *моя: в моюой головіє* [3, с. 30]. Відзначено форму називного-знахідного відмінків множини займенника *наш* з історично закономірним закінченням *-и* або результатом ствердіння шиплячого: *наши руки* [3, с. 30], *наши стопи* [4, с. 119], *наши тайни* [4, с. 120], форму орудного відмінка займенника жіночого роду *наша* з архаїчною флексією *-ею*: *перед старосьцьою нашею* [3, с. 24], стягнену форму родового відмінка займенника жіночого роду *моя: меї долоні* [3, с. 37].

Специфіка формотворення вказівних займенників передана в основному через нестягнені форми жіночого, середнього родів та множини: *тая памєть, такая малюсінька* [3, с. 33], *я такая* [4, с. 117], *зобачиті тоє* [3, с. 41], *про тоє* [3, с. 29], *не тоє* [3, с. 37], *тоє што родітьєя* [3, с. 39], *такое місяце* [4, с. 119], *тій тисячи* [3, с. 32], *такій хороши* [3, с. 27], а також зрощення *сієти* «цей», пор.: *на сієти раз* [3, с. 23], *примаєш сієте* [3, с. 30]. Відбито дифтонгічний рефлекс *o у формах місцевого відмінка займенників чоловічого роду *той, такий: в туом танцьові* [3, с. 34], *в такуом віночкові* [3, с. 32], а також стягнену форму орудного відмінка займенника жіночого роду *та: биті тєю* [3, с. 38].

Відзначено також вживання дериватів *нехто* [3, с. 21], *некого* [5, с. 11], у структурі яких частка *не-* розвинулася фонетично з варіанта *ně-, полонізмів *ніц* «нічого» [3, с. 23] та *кажду* «кожну» [3, с. 41] (пор. польські *nić, każdy*), займенника *што* [3, с. 37] < *чьто* [1, с. 135] та похідного *штось* [3, с. 21], означального займенника *вє* у фонетичному варіанті *всьо* [3, с. 23], нестягненої форми займенника жіночого роду *яка – якая* [3, с. 30] тощо. Займенник *котрий* представлено архаїчними [1, с. 135] формами жіночого роду *котора* [3, с. 35], *котоєю* [3, с. 38], у множині – *котори* [3, с. 21], *в которих* [3, с. 28], *которимі* [3, с. 26]. У формах родового однини жіночого роду *котоєї* [3, с. 41], *самєї* [3, с. 22] відбито результат аналогічного вирівнювання за зразком прикметників м'якого різновиду.

Відмінності в оформленні та словозміні кількісних числівників передано лише спорадично: *девяти* [3, с. 32], *тисячи* [3, с. 40], *вієримо обидвоє* [4, с. 120], *на обієдві сторони* [3, с. 40]. Із-поміж інших

морфологічних особливостей говірки відзначено специфічні форми вищого ступеня порівняння прислівників: *муоцніей* [3, с. 32], *пома-ліей* [4, с. 120], *сільніей* [4, с. 121], *глубіей* [3, с. 24], *хучией* [3, с. 22], *далей* [3, с. 35], *лені, лепі* [3, с. 33] тощо.

Висновок. Юстина Королько у своїх творах максимально повно й системно відбила особливості підляської говірки на морфологічному рівні, зокрема детально відтворила специфіку формотворення іменників, прикметників, дієслів, відмінності у структурі та відмінюванні займенників, спорадично в оформленні числівників і прислівників. Явища діалектної словозміни дозволили однозначно кваліфікувати використану в текстах говірку як архаїчну північно-українську.

Аналізовані поетичні тексти суціль писані підляською говіркою. На морфологічному рівні вони настільки повно репрезентують українські говірки Північного Підляшшя, що можуть бути кваліфіковані як надійне діалектографічне джерело.

Джерела та література

- Історія української мови. Морфологія : [монографія]. – К. : Наукова думка, 1978. – 540 с.
- Королько Юстина. *Між золотом і смертюю* : [збірка віршів] / Юстина Королько. – Біленьк : Союз українців Підляшшя, 2005. – 32 с.
- Королько Ю. В зелені рук / Ю. Королько // Український літературний провулок. – 2007. – Т. 7. – С. 19–45.
- Королько Ю. Я така одінока / Ю. Королько // Український літературний провулок. – 2006. – Т. 6. – С. 117–122.
- Королько Ю. Вірші / Ю. Королько // Над Бугом і Нарвою : український часопис Підляшшя. – 1997. – № 1 (29). – С. 11.
- Марчук Н. Й. *Форми 3-ї особи дієслів теперішнього часу в українських говорах* / Н. Й. Марчук // Українська діалектна морфологія : [монографія]. – К. : Наукова думка, 1969. – С. 168–177.
- Столярчук Б. *Спаси мене від любові, помсти і гріха* / Б. Столярчук // Над Бугом і Нарвою : український часопис Підляшшя. – 2012. – № 2 (120). – С. 33–34.